

Javaslat

Tiszavasvári neves szülőtte, Pethe Ferenc életművének

a

Tiszavasvári Települési Értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Tiszavasvári Város Önkormányzata

P. h.:

.....
Dr. Fülöp Erik polgármester

Tiszavasvári, 2015. december 14.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Tiszavasvári Város Önkormányzata

Összeállította: *Kocsi Erika* történész, megbízott szakértő

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név:	<u>Sipos Ibolya alpolgármester</u>
Levelezési cím:	<u>4400 Tiszavasvári, Városháza tér. 4.</u>
Telefonszám:	<u>70-772-2612</u>
e-mail cím.	<u>ibolyasipos@gmail.com</u>

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése:

Tiszavasvári neves szülőtte, Pethe Ferenc életműve

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☒ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

2. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Tiszavasvári, annak háztartásai, rendezvényei és a környező kis települések gasztronómiai felületei

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

☒ települési	☐ tájegységi	☐ megyei	☐ külföldi magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

"Állandóbb oszlop, melyet építve magának/Bölsz Írásaiban, mert az örökre megáll,/Míg áldott földjét művelendi kapával, ekével/A Magyar, áldásban lesz Pethe a te neved."

Tiszavasvári Szabolcs-Szatmár-Bereg megye nyugati részén, 3 megye találkozásánál, erőterében fekszik, mégis sok szempontból az ország periferiájának számít, pedig történelme az államiság legrégebbi időszakáig, az *Árpád-korig* nyúlik vissza, hiszen már akkor is lakott település volt. A 14.000 lelket számláló várost, országszerte - ahol ismerik - gasztronómiájáról és minősített gyógyvizéről emlegetik. **Sok tekintetben hátrányos helyzete ellenére számtalan kincssel büszkélkedhet a Tiszavasvári Járás központja. A település a néprajzi, természeti, kulturális és egyéb értékei mellett több olyan ikonikus személyiség szülő- vagy lakóhelye volt, akik a maguk területének meghatározó vagy akár korszakalkotó személyiségei voltak.** A város új nevében Vasvári Pálnak állít emléket, s az ő életművének javaslattételi tanulmánya egy időben kerül beadásra jelen munkával, de természetesen Kabay János és életének, kutatásainak társa Dr. Kelp Ilona és jelen javaslat által Pethe Ferenc életműve is felvételt nyertek, ill. nyernek e javaslatok elfogadása után a települési értékek egyre gyarapodó sorába.

A XVIII.-XIX. század kiváló mezőgazdasági szakírója, Pethe Ferenc 1762. március 30-án született Büdszentmihályon és 70 éves korában, 1832. február 22-én hunyt el Szilágysomlyón. **Neves újságíró, gazdasági szakember, szakíró volt, s egyben hazánk első gazdasági szaklapjának szerkesztője.** Mint oly sokan abban a korban, elszegényedett földműves család gyermekeként kizárólag saját tehetsége, képességei és szorgalma biztosították számára az előrehaladást. Szülei elszegényedett parasztsorban élő szijgyártó-földművesek voltak, akik a korabeli paraszti gondolkodásmódnak megfelelően a helybeli iskola elvégzése után parasztmunkára fogták a kiváló képességű *Ferencet*. **Szerencsére a református pap és a tanító melléálltak és kijárták szüleinél, hogy tanulhasson, bár így is csak 18 éves korában kerülhetett a kor legrangosabb oktatási intézményébe, a Debreceni Református Kollégiumba tanulni, ahol szolgadiákoskodott, azaz ingyenesen tanult, ám az iskola komolyan meghatározta szellemi formálódását.** Az intézmény tanárai között több nagy tehetségű és műveltségű professzor akadt, akik őt is tanították, pl. *Hatvani István, Sinai Miklós, Budai Ézsaiás és Csákvári Varjas János.* Debreceni tanulmányait befejezve, egy évre hazament szülőfalujába, ahol tanítóskodott, majd a Kollégium pénzbeli támogatásával **külföldi egyetemekre, elsőnek a hollandiai Utrechtbe ment tanulni. 1788-ban indult útnak, s 8 éven át Európa valamennyi fejlettebb országában megfordult** és a nyomdászságot is kitanulta. *Hollandia után Angliába, aztán Francia- és Olaszországba, Svájcba* ment. Vándorlásai során járt *Nagy Frigyes Poroszországában* is. *Pethe Ferenc* nyugtalan természetű ember volt. A 8 évből csupán 3-4-et töltött komoly egyetemi tanulmányokkal (főként Hollandiában), ám a másik 4 év jövés-menését is szüntelenül arra használta, hogy - mint írta - **"Európának minden pallérozottabb tartományait a magyar állapothoz hasonlította"**. Legnagyobb hatással

Hollandia volt rá, feleséget is onnan hozott magával. **Gróf Széchenyi István vagy Bessenyei György** „nemzetközi kitekintéseihez” hasonló módon és erővel számára is inspiráló volt ez a világtúra, hiszen Ő is rálátott ezáltal egy nemzetközi vetületből hazája helyzetére és árnyaltabban tudta megítélni korabeli fejlettségi szintjét, a fejlődést befolyásoló tényezőket és ezáltal meghatározni saját területe fejlesztési irányait. Nyugati bolyongásairól visszatérve, élete azután sem szűkölködött fordulatokban. 1796-ban, 33 éves korában érkezett Bécsbe, ahol elvállalta a már két éve megjelenő első magyar gazdasági szaklap, a "Magyar Ujság" (később "Vi'sgálódó Magyar Gazda") szerkesztését. A következő év végén azonban - előfizetők hiányában - a lap megbukott. Saját kérésére szolgálatába fogadta Festetics György, aki a szerveződő Georgikonhoz másodtanári állásban alkalmazta őt. 4,5 éven át tanított matematikát, üzemszervezést, mezőgazdasági építészetet, s vezette az akkori tangazdaságot. **1797-től 1801-ig volt a híres keszthelyi Georgikon egyik szervezője, tanára, majd vezetője.** Különleges momentum, hogy az egyetem első magyar nyelven tanító tanára volt Pethe Ferenc, aki magyar nyelvű tankönyveket is írt hallgatói számára. Ehhez pedig egy újfajta, nyelvújító tevékenységre is szükség volt, amiért Kazinczy bírálta is őt, s állítólag hozzá írta a Nagy titok című ironikusan polemizáló versét:

„Jót s jól! Ebben áll a nagy titok. Ezt ha nem érted

Szánts és vess, s hagyjad másnak az áldozatot!”

Állását és Keszthelyt 1801 őszén hagyta el. 1801 és 1814 között az Esterházy család szolgálatában állt, illetve különböző területeken földet bérelt és gazdálkodott, bár alapvetően nehéz, hányattatott évek voltak ezek. Idejének javát nagy művének megírására fordította, közben a mindennapi megélhetésért is keményen kellett küzdenie. A viszontagságos évek alatt, 1805-ben jelent meg háromkötetes munkájának (Pallérozott mezei gazdaság) első kötete, amit 1814-ig követett a másik kettő. 1812-ben adta ki az ugyancsak kétkötetes "Mathesis"-t. Az Esterházy család uradalmainak inspektoraként Esterházy maga is nyújtott anyagi segítséget a "Pallérozott mezei gazdaság" kiadásához is és általában is az az Esterházyak komoly mecénatúrát képviselő attitűddel támogatták szakírói tevékenységét is. Az inspektori szolgálatból kilépve, a szórványos levéltári jelek szerint 6-7 esztendőn át bérlőként gazdálkodott - feltehetően - a Somogy megyei Iharosberényben, de kisebb-nagyobb bérlétei voltak másutt is (pl. Sopron környékén). 1813-ban ismét Bécsbe költözött. Végül 1814-ben lezárta fő művét, s több részletben megjelent a harmadik kötet is. Alighogy elkészült fő műve, 1814. januárjában Bécsben megindította új hetilapját "Nemzeti Gazda" címmel. A lapot 4,5 éven át tudta életben tartani, 1816-tól már Pestre költözve, itt szerkesztette és adta ki. 1818. június 30-án azonban előfizetők hiányában kénytelen volt a viszonylag hosszú időn át megjelenő szaklapot megszüntetni. A lap célja elsősorban a mezei gazdálkodás, ezen belül a belterjesség, a takarmánytermesztés, főként a kukoricatermesztés, a talajművelés és a növényápolás korszerű eredményeinek az elterjesztése volt. A gazdasági válság következtében azonban javaslatai nem találtak kedvező fogadtatásra. Közben alapító tagja lett a Pesten létesülő Magyar Tudós Társaságnak. A "Természethistória" című, 1815-ben kiadott könyve 1817 őszén elnyerte az először kiosztásra kerülő Marczibányi jutalom egyik díját.

1818-tól újra földet bérelt, gazdálkodott és üzleti vállalkozásokból élt, tehát ismét nehéz, viszontagságos évek következtek. Megint bérletekkel, parcellázásokkal, ezek közvetítésével foglalkozott. Szőlőnek való parcellákat a budai Vár alatt, bérleményeket pedig a kunszentmiklósi pusztákon szerzett. (Egy időben Kunszentmiklós mint lakosát, tudományos érdemeiért redemptus jogokkal tüntette ki.) A budai Vár alatt maga is telepített szőlőt, termelési

tapasztalatairól egy könyvecskében adott számot. A mostoha körülmények és a nyugtalanság azonban tovább kergették Erdélybe. Kolozsvárra ment, ahol nyomdaalapítási és lapindítási tervekkel foglalkozva, a szükséges anyagiak előteremtése céljából - protestáns és tudós létére - beállt a katolikus plébánia kocsájába - kocsmárosnak. Nyomdáját a *Farkas utcában* állította fel, politikai lapját 1827 decemberében "*Hazai (Erdélyi?) Híradó*" címmel indította meg (majd ennek mellékleteként kiadta a "*Nemzeti Társalkodó*"-t). Nehéz, küszködéses évek után, 1831 őszén az újságot eladta, ő maga pedig *Szilágysomlyóra* (ma: Simleu Silvanie-Románia) költözött. Néhány hónappal később, *életének 70. évében, 1832. február 22-ére* virradó hajnalon itt is hunyt el.

Településünk neves szülöttének életművét, sokoldalú, összetett munkásságát mindenképp a magyar gazdaságtörténet egy kimagasló, különösen értékes fejezeteként lehet értékelni, ezért településünk valóban büszke lehet rá, hogy a később születő és alkotó *Kabay János* mellett magáénak mondhat egy ilyen speciális életművet, munkásságot is, hiszen *Pethe Ferenc* komplex életműve valóban sokfelé ágazott, akárcsak pályafutása. Cizelláltan gondolkodó személyiség és sokirányúan képzett, nemzetközi rálátással és a korban nagyon modernnek számító tudással rendelkezett. Otthonosan mozgott a *természettudományokban*, ezen belül is a *matematikában, kémiában és a biológiában*, bekapcsolódott a *nyelvújítás* körül folyó csatározásokba (a *neológusok* pártján állt ugyan, de szemben *Kazinczyval*). *Bibliákat* adott ki *Utrechtben* és itthon, lapot indított és szerkesztett, gazdálkodott és gazdaságot irányított, tanított és tankönyvet írt. Ismereteit és felkészültségét igazán azonban a mezőgazdaságban és az agrártudományok terén tudta legjobban kamatoztatni. *Mitterpacher Lajos* és *Nagyváthy János* összefoglaló *agrártudományi* munkái után az ő könyve fogta át harmadiknak a mezőgazdasági üzemtan egész területét. A gondolat keszthelyi tanárkodása idején született, az *eredetileg tankönyv-pótlónak szánt műből azonban nagyméretű tudományos összefoglalás* lett. Fejtegetéseit helyenként terjengősen adja elő ugyan, közben mégis **számos eredeti megfigyeléssel gyarapította az éppen akkor bontakozó magyar agrártudományt. Az elsők között ismerte fel a belterjes termelés és üzemszervezés jelentőségét.**

"Markolj csak keveset, de azt jól megszorítsd; Ne a földet, hanem a munkát szaporítsd" - volt az egyik legtöbbet emlegetett jelszava. Könyvében előbb a talaj tulajdonságáról és a talajművelés kérdéseiről beszél. **Behatóan foglalkozik a talaj kémiai szerkezetével, köztük a hazai talajféleségek tulajdonságaival. Fontosnak tartotta a talajerő-pótlást: a talaj rendszeres trágyázását. Újszerű elgondolásai inkább a trágyakezelés módjára vonatkoztak: "Jó pénzbánya, írta, a szorgalmatos ember trágyagödre."** A trágya azonban akkor lehet hatásos, ha a talajt korszerűen megműveljük. Szántani azonban nemcsak jól, de többször is kell. Új vasfogú boronákat tervezett, nélkülözhetetlennek ítélte a sima és a rögzülő hengerek alkalmazását.

Nagy gonddal dolgozta ki "*termésváltoztató*", azaz: vetésforgó rendszereit. Közülük legnagyobb hírnevű az ún. *tízszakaszos forduló* lett, amit még a német *Albert Thaer* is "musterhaft"-nak (mintaszerűnek, példásnak) nevezett. Vetésforgója a következő tíz szakaszra tagolódott: 1) lednek (bükköny), 2) őszi rozs vörös herével, 3) lóhere kaszálónak, 4) lóhere legelőnek két évig, 5) őszi búza, 6) lednek, 7) őszi vagy tavaszi árpa, 8) lóhere kaszálónak, 9) lóhere legelőnek, 10) zab. Külön forgásrendet állított össze a gabonatermelő s külön az állattenyésztő gazdaságoknak. Az agrártermelés szempontjai szerinti csoportosításban tárgyalta az egyes növényeket (*gabona-, takarmánynövények stb.*) A hozamok növelésében jelentősnek tartotta a vetőmag gondos kiválasztását. Az elsők között hangoztatta a növényi betegségek ellen való védekezést. Ismerteti az egyes gabonafélék különböző fajtáit. Sokat foglalkozik a kukoricával, "*legelső becsű*" növényünknek nevezi, értékeli sokoldalú hasznosíthatóságát, s

először beszél Magyarországon a kukorica négyzetes vetéséről. Az ipari és kereskedelmi növények közül részletesen tárgyalja a *cirok, a kender, a napraforgó, dohány, mustár, repce, sáfrány, rizs* egyes fajtáit és termesztésük különböző módjait. Mint vetésforgója is mutatja, **nagy szerepet tulajdonított a megfelelő arányú és korszerű színvonalú takarmánytermesztésnek.** A mesterséges takarmánynövények vetésterületeinek a kiszélesítését mind a növénytermelés, mind az állattenyésztés szempontjából fontosnak tartotta. *A gumós takarmányok, főként a répafélék termesztését ugyancsak lelkesen ajánlotta* minden gazdálkodónak. *Pethe Ferenc* szerint a hazai állattenyésztés útjából két nagy akadályt kellene elhárítani: 1) *a rossz takarmányozást, 2) a korai tenyésztésbevetelt és a korai igázást.* Sokat foglalkozott az istállózott tartásmóddal. **Részletesen leírja a takarmányok és takarmánykeverékek készítési és adagolási módját. A szarvasmarha-tartás legfőbb célját a tenyésztésben és a tejtermelésben jelölte meg. A hazai irodalomban először beszélt a tejhozamok növelését is szolgáló mesterséges borjúnevelésről, az állatok - főként a göbölők - hizlalásáról. Nem helyeselte a lovak korai igázását.**

***Pethe Ferenc* munkáiban legtöbb teret a juhtenyésztés kérdésének szentelt. Felismerte, hogy a textilipar fejlődése következtében a tenyésztési ágazat nagy konjunktúra előtt áll Magyarországon is.** A magyarfajta juhok gyapja azonban nem versenyképes, ezért tenyésztésre a *spanyol eredetű merinót és a német ún. "selyemgyapjas" juhot* ajánlotta. Az egészséges legelők kiválasztásával, írta, megelőzhetőek a különféle betegségek (a métely, vízibetegség, szájfájás és a körömméreg) is. *Pethe Ferenc* figyelme kiterjedt a technikai főkérdésekre is. Sokat foglalkoztatta az eke jó megszerkesztésének kérdése, hiszen annak, mint vallotta, egyszerűnek, tartósnak, kicsi vonóerővel mozgathatónak, könnyen állíthatónak, a talajt könnyen hasítóknak, a talajt jól elfordítóknak kell lennie. Ezért készítette el sajátos szerkezetű ekéjét, s állított össze töltögető eke konstrukciót is. Feltétlenül ki kell emelnünk, hogy a holland példák alapján **a szélmalomok hazai meghonosításában, propagálásában ugyancsak úttörő szerepet játszott.** Gazdasági folyóirata, a *"Nemzeti Gazda"* nagyobbik fele is a mezei gazdálkodás jobbítását kívánta volna szolgálni. **Lapjain a belterjesség, a takarmánytermesztés, a kapások, főként a kukoricatermesztés, a talajművelés, a növényápolás korszerű eredményeit propagálta.** A korszerű termelési eljárások elterjesztésére azonban olyan időszakban vállalkozott, amikor a magyar gazdasági élet, azon belül is főként a mezőgazdaság egyik legválságosabb korszakát élte át. A feudális rend elavult berendezkedésén túlmenően épp a napóleoni háborúk befejeztével kitört súlyos gazdasági krízis (*pénzromlás, devalváció és értékesítési gondok*) közepette indította lapját. Nem csoda, ha elgondolásai, korszerű nézetei nem találtak utat maguknak, s az érdektelenség a lapot is bukásra ítélte. **Vállalkozások és bukások, újramezések és újabb kudarcok törték szakaszokra életét. Mégis: kiapadhatatlan optimizmus jellemezte, olyan fokú optimizmus, amely a változások eljövételét a valóságosnál mindig közelebbinek gondolta, s ezért is korszerű és a mai generációk számára is inspiráló az Ő életműve, melynek új fényt kíván adni jelen javaslattelevi tanulmány tárgyaként a hivatalos nemzeti értékké nyilvánítás is.**

Tiszavasvári Városa, mint azt a mellékletben is szemléltettük, mindig illő és méltó emléket állít neves szülőtteinek, így van ez a *Büdszentmihályon* született *Pethe Ferenc* méltatása kapcsán is: **1969-ben állítottak neki szobrot a Művelődési Ház előtt, amit a *Találkozások Háza* és az előtte elhelyezkedő tér kialakításakor áthelyeztek a *Református Templom* mellé, jelenlegi helyére.** Rendhagyó módon, az ötnegyedes alkotást újszerű módon, a talapzattal együtt faragták ki. A szobor megalkotója, *Borics Pál* szobrászművész 1969-ben hunyt el, abban az évben, amikor ezt a szobrot felavatták. A templom mellett álló három szoborból kettőt 2012-ben felújítottak, a harmadikat akkor állították. *Tiszavasvári* az országos közvélemény és a szűkebb szakmai körök mellett ezáltal külön is méltatta, hogy **szülőttének úttörő, de egyben**

kiemelkedő vezető szerepe volt a 18–19. század fordulóján a hazai agrártudományi élet fellendítésében, a gazdasági közélet megteremtésében. A belterjesebb, korszerűbb gazdálkodást propagálta. **Műveiből az egykorú mezőgazdasági viszonyok, eljárások sokoldalúan megismerhetők, munkái a paraszti földművelés történeti feltárásában is nélkülözhetetlenek.** *Tiszavasvári* mellett az ország számos pontján állítottak fel szobrot-a mellékletekben jelölt módon- a gazdasági szakembernek. *Sipos Ibolya* alpolgármester asszony adta jelen javaslatvételi tanulmány elkészítése során az inspirációt a *Gombásné Veres Zsuzsával*, a *Pethe Ferenc Iskola* volt igazgatónőjével történő kapcsolatfelvételle, aki szíves segítséggel ellenőrizte a tanulmányt és sok értékes információ mellett elmondta:

„1996 őszén Szilágysomlyóra utaztam, hogy Pethe Ferenc emlékének ápolása céljából felvegyem a kapcsolatot az ott élő magyarsággal. A jó sors Erdei János tanárral, a 14. sz. Báthory István Cserkészcsapat vezetőjével hozott össze. 10 éven át tartó baráti kapcsolat alakult ki iskolánk tanárai, tanulói, családjaik és a szilágysomlyói magyar gyerekek és családjaik között: egyik évben ők jöttek, másik évben mi utaztunk hozzájuk, az ellátás mindig családotknál történt. Erdei János magyarság sorsa iránti sziklaszilárd elkötelezettségének köszönhetően 2011-ben megtörtént Pethe Ferenc síremlékének restaurálása, melynek költségét a Georgicon Alapítvány, néhány tiszavasvári lakos támogatása mellett zömmel Szilágysomlyó lakossága állta közadakozásból.

1997-ben, a Georgicon fennállásának 200. éves fennállása alkalmából Keszthely város és a Georgicon Egyetem küldöttsége Tiszavasváriba látogatott, hogy szülőhelyén is tisztelegjen az egyetem első magyar nyelvű tanára előtt. Ekkor született meg Keszthely és Tiszavasvári város részéről a kezdeményezés, hogy Szilágysomlyóval együtt jöjjön létre kulturális együttműködés a három város között. A magyar és román nyelven megfogalmazott Kulturális Együttműködést a két város küldöttsége – köztük én is – személyesen vitte Szilágysomlyóra. Tudomásom szerint Szilágysomlyó román polgármestere és szenátusa részéről sem akkor, sem később nem történt meg az aláírás.”

Segítségét megköszönő levelemre az alábbi kedves választ kaptam *Gombásné Veres Zsuzsától*, mely hüen tükrözi lelkületét:

„Szívesen tettem. Életem legszebb időszakát töltöttem a Pethe Ferenc Általános Iskolában. Pethe Ferenc emlékének ápolása kapcsán pedig életre szóló barátság kötött családunk és az Erdei-család között, illetve az akkori keszthelyi alpolgármester, Kenesei Zoltán és felesége között. Az erdélyi utazások által pedig más ember lettem.”

Egy életmű, egy munkásság máig ható erejének, szépségének igazi értékét fogalmazták meg a fenti gondolatok. Éppen a *Pethe Ferenc* emlékét értékrendjét ilyen módon is ápoló, életben tartó és tisztelő, a mai generációk felé átközvetítő magatartás az, ami minden korábbi évszázadokban gyökerező magas szellemi teljesítménynek igazi értelmet, lényegét, s évszázadokon is áthatoló elevenséget adhat, s egyben ez a *Tiszavasvári Települési Értéktár* elhivatott munkájának is az egyik lényege.

Pethe Ferenc életművének különlegessége, hogy a keszthelyi *Georgikon* egyik szervezőjeként, tanáráként és vezetőjeként kötődik a mezőgazdasághoz és a mezőgazdasági oktatáshoz. A *Szent István Egyetem Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár* gyűjteményében három saját műve található meg, összesen kilenc kötetben, valamint egy fordítása. Ezen munkáinak mindegyike mezőgazdasági vonatkozású. A *Pallérozott mezői gazdaság* című mű három kötetben jelent meg. A könyvtárban mindhárom kötet 2–2 példányban található meg,

valamint külön kötetben a *Méhtenyésztés* mely a 'pallérozott mezei gazdaság' III. darabjának hetedik szakassza című munka 1816-os kiadásával is rendelkezünk. Digitalizálásra a Pallérozott mezei gazdaság három kötetét választották ki a könyvtárban a következő jelzettel: RR 178:1, RR 178:2, RR 178:3. A digitalizált hozzáférés modern megoldása nagyban megkönnyíti a téma kutathatóságát is az érdeklődők számára.

A *Mathesis* című, 1812-ben megjelent munka 1. és 2. része gyűjteményünkben kolligátumként egybekötve található meg. Jelzete RR 177. A *Természet-történet és mesterségtudomány* című mű Bécsben 1815-ben jelent meg. Könyvtárunkban a munkának csak az első része található meg Az állatokról címmel. Jelzete RR 175. A 'földművelési kémia' gyökere egymásból fojó lezkekben címmel megjelent kiadványt *Pethe Ferenc* angolból fordította és jegyzetekkel látta el. Az 1815-ben megjelent kémiai munka eredetileg *Humphry Davy* angol kémikus műve. A gyűjteményünkben található kötet jelzete RR 176. A digitalizált kötetek a <http://archivum.szie.hu> oldalról az RR könyvek menüpontban érhetők el, vagy közvetlenül a <http://rrkonyvek.szie.hu> oldalról. A munkákat különböző szempontok szerint kereshetjük, böngészhetjük, majd a leíró adatok segítségével további ismereteket szerezhetünk az egyes példányokról, a szöveget pedig lapozható és lineáris PDF formátumban tanulmányozhatjuk. Reméljük, az elkészült digitális fájlok segítik a történeti kutatásokat, a kötetek könnyebb használhatóságát, a gyűjtemény ismertségét és a múlt felfedezését.

Értékes műveinek sora:

1. Természet-történet, 1815
2. Ungarische Grammatik. Nach den Grundsätzen Johann Farkas ganz umgearbeitet. Wien, 1798.
3. Pallérozott mezei gazdaság. I. darab. Sopron, 1805., II. darab. Pozsony, 1908., III. darab. Pécs. 1814.
4. Mathesis. Bécs, 1812. I-II. kötet
5. Pestis ragadvány ellen oltalom. Németből magyarra fordította P. F. Bécs, 1814.
6. Természet-történet és mesterségtudomány. Bécs, 1815.
7. A földművelési kémia gyökere egymásból fojó lezkekben. Angolból fordította, s jegyzéssel bővítette. Bécs, 1815.
8. Időprófeta vagy időváltozást jövendölő pókok. Pest, 1816.
9. Barom orvos könyv. Kolozsvár, 1827.
10. Budai szőlőm ültetési módja. Kolozsvár, 1827.
11. Európai mértékár. Kolozsvár, 1829-1830.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

*A magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény, azaz a hungarikum törvény által lehetővé tett és minden magyarországi településtől elvárható helyi értékmentés gyakorlata városunkban immár elindult is kiszámítható egyenletességgel zajlik. Ennek jegyében vesszük sorra az emberi, anyagi, szellemi és kulturális értékállítást olyan eredményeit, melyek városunk múltjához, anyagi, történelmi, néprajzi, természeti vagy szellemi kincseihez kötődnek. Kabay János és neje, kutatótársa, ikerlángja Dr. Kelp Ilona közös tőről fakadó munkássága az elsők közt került felvételre, értéktári besorolásra, s **úgy érezzük, hogy a neves szülötteinket méltató erkölcsi sík és „értékkezelő” logika mentén következő lépésben mindenképp a – más területen ugyan -, de szintén magas szellemi, tudományos szintet képviselő munkásságot magáénak mondható Pethe Ferencet is méltó megtisztelnünk a helyi értéké nyilvánítással.***

A törvény megfogalmazásában: *„nemzeti értékeink védelme hozzájárul a nemzeti azonosságtudat kialakulásához és megszilárdításához nemzeti értékeink széles körű hazai és külföldi bemutatása, megismertetése nyelvi, szellemi, kulturális, gazdasági teljesítményünk, természeti és épített értékeink elismertetése, valamint a nemzeti arculat erősítése egyaránt kiemelkedő jelentőségű.” E szép gondolatot helyi szintre átolvasva mi is úgy ítéljük meg, hogy egy települést mindenképp meghatároz és más környező települések, illetve a megye és az ország irányába emblematikusan fémjelez az, hogy a természet adta kincsei mellett melyek valójában ajándékok-, milyen szellemiségű és a saját területén milyen magaslatokat bejáró alkotókat, gondolkodókat adott a nemzetnek és a nagyvilágnak. **Pethe Ferenc**, csakúgy, mint később **Kabay János** igazi példái annak, hogy a vidéki lét már a korábbi századokban sem volt egyenlő a szellemi elmaradottsággal, s hogy kellő akaraterevével, kitartással, szorgalommal és elszántsággal, s mindehhez kapcsolódó határozott fejlesztési, jobbítási szándékkal minden jobbra törő szellem számára adott a „kiugrás”, a felemelkedés lehetősége. Elszegényedett büdszentmihályi parasztcsalád gyermekeként, 4 éves késéssel, szolgadiákként bejutva a *Református Kollégiumba* **Pethe Ferenc** is behozhatatlannak tűnő hátránnyal indult a magasabb szintű tudományok világában. Senki nem gondolta a 18 éves, kétségtelenül tehetséges fiúról, hogy szobra 2 évszázad múlva számos város és gazdasági szaktémában érdekelt tagintézményben, sőt a *Földművelésügyi Minisztérium* árkádja alatt és a *Városligetben*, *Vajdahunyad várában* vagy *szülővárosában* is látható lesz, s hogy nevét a gazdasági szakirodalom számos pontján úttörőként méltatja majd az utókor. Kitartása, érdeklődő, intenzív személyisége, nyughatatlan és kalandvágyó szelleme és mérhetetlen elszántsága végül mégis kiemelték őt a többszörösen hátrányos helyzetből saját szakterülete legnagyobbjai közé emelve őt. **Több ponton is karakter-és sorsazonosságot mutat a ma már a „morfingyártás magyar atyjaként” ismert, tisztelt és elismert több mint száz évvel később megszülető neves szakember Kabay János között.** Mindkettőjük élete számos töréspontot, nehéz időszakot és mérhetetlen nagy akaraterevet kívánva haladt a mai tiszteletet adó kimagasló tudományos eredmények felé. **Pethe Ferenc** annyiban szerencsésebb volt, mint kései „földije”, hogy megélhette a 70. életévét egy küzdelmes, de teljes és tartalmas emberi életet magáénak tudva, s még megélte munkásságának korabeli elismeréseit is.*

Jelen javaslatot a tanulmány az utókor jogán és tiszteletének erejével kívánja méltatni e különleges, sokoldalú és kemény, de komoly életutat bejáró szülöttének munkásságát a települési értéké nyilvánítással, majd a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktárba történő szíves továbbajánlással.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

1. **GOMBÁSNÉ** Veres Zsuzsa, a *Pethe Ferenc Iskola* volt igazgatójának adatközlése
2. **RODICZKY** Jenő: Gazdaíróink Bessenyeije. FÉ. 1874.19-21 sz.
3. **RÉVÉSZ** Zoltán: A XIX. század első fele magyar mezőgazdasági szakirodalmának üzemtani vonatkozásai és tanulságai. Bp., 1933.
4. **DEZSÉNYI** Béla összeállításában: A magyar hírlapirodalom első százada. Bp., 1941.
5. **DEZSÉNYI** Béla: Legrégibb gazdaságpolitikai folyóiratunk. Kárpátmedence, 1941.
6. **DEZSÉNYI** Béla: Pethe Ferenc "Gazdaságot Tzélzó Újság"-jának néhány problémája. MKsz. 1943.
7. **Dr. FÜR** Lajos: Pethe Ferenc
8. **SIPOS** Ibolya alpolgármester asszony, egyben a volt Pethe Ferenc Általános iskola volt tanárának adatközlése
9. **SÜLE** Sándor: Kiszántói Pethe Ferenc (1763-1832). Bp., 1964.
10. Mezőgazdasági pantheon a Magyar elektronikus könyvtárban
11. **PETHE** Ferenc, a Magyar életrajzi lexikon szócikke
12. Vasárnapi Ujság, 1857. 4. évf. 35. sz. augusztus 30.
13. <http://pethe.gportal.hu/gindex.php?pg=13477515>
14. <http://mek.oszk.hu/00000/00058/html/pethe.htm>
15. https://www.kozterkep.hu/~/25786/Kiszantoi_Pethe_Ferenc_Tiszavasvari_1969.html
16. <http://termesztbaratikor.network.hu/blog/termeszt-barati-kor-blogja/pethe-ferenc-ujsgiro-szerkeszto-mezogazdasagi-szakiro>
17. http://lib.szie.hu/sites/default/files/images/magyar_gazd_allapot_első_oldal.jpg
18. <http://slideplayer.hu/slide/2199345/>
19. http://www.orszagalbum.hu/szobrok-a-vajdahunyad-varban-es-korul-6-kep_p_86380

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: www.pethe.gportal.hu

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja:

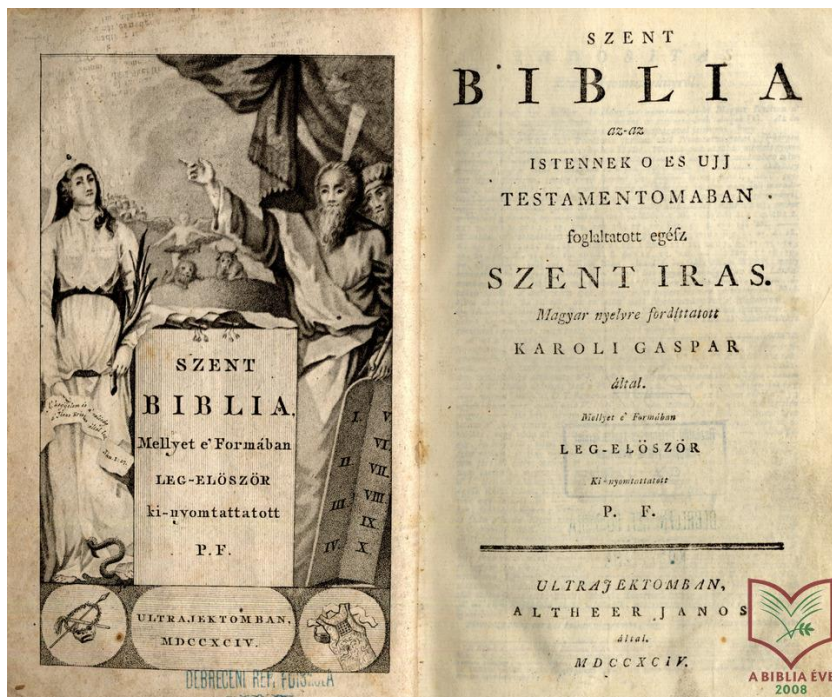
Hús-szántói

PETHE FERENTZ

*Elme, Szabad-lélek, Nyílt-szív, Nemzetfiszerőt meg
Munkásság kezeseh-Nemzete Díjze marad.*

(Pethe Ferenc 1762. március 30. Búdszentmihály - 1832. február 22. Szilágysomlyó. újságíró, gazdasági szakíró, az első magyar gazdasági szaklap szerkesztője, aki hazánkban elsőként ismerte fel az üzemszervezés jelentőségét.)

(Kisszántói Pethe Ferenc nyolc évig tartó utrechtai tartózkodása alatt korrigálta és újra kiadta az 1765-ös Utrechti Bibliát Szenci Molnár zsoltáraival és bibliaolvasó kalauzzal. Az övé az utolsó az Utrechti Bibliák sorozatában. Újszövetségének hazai kiadása is volt (1817).)

(Tiszavasvári minden neves szülöttéről méltóképpen megemlékeznek. Természetesen Pethe Ferencnek is állítottak szobrot, mégpedig a Garami Ernő utca 6. szám alatt, a Református Templom mellett. A szobor Borics Pál szobrászművész alkotása és 1969-ben avatták fel. A szobor különlegessége, hogy az ötnegyedes alkotást rendhagyó módon a talapzattal együtt faragták ki.)

(Pethe Ferenc mellszobra a Földművelésügyi Minisztérium épületének árkádja alatt Budapesten.)

(Pethe Ferenc Városligetben található szobra.)

TERMESZET-
HISTÓRIA
és
MESTERSÉGTUDOMÁNY

Tanítók és Tanulók' szükségekre
's az ebben Gyönyörködők' hasznokra

készítette

Kisszántói Pethe Ferentz

ELSŐ RÉSZ — AZ ÁLLATOKRÓL

I. Kötet.

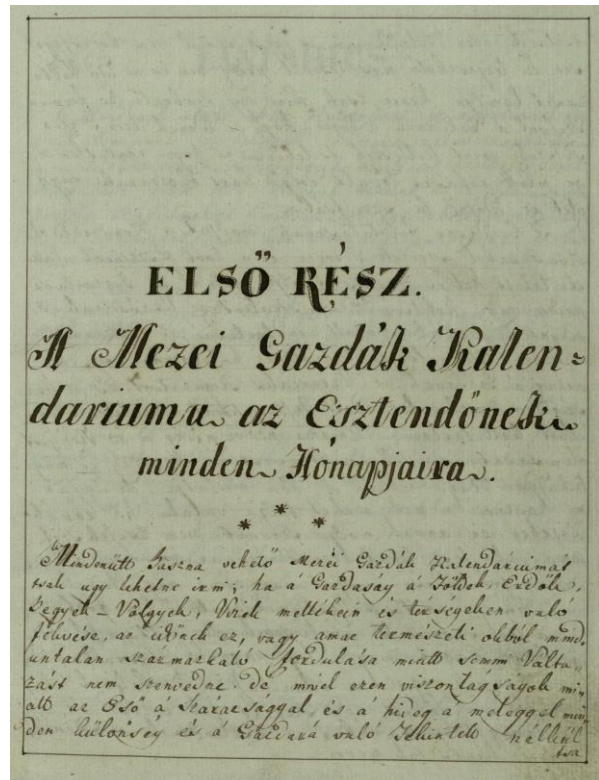
Kiadta

A' Nemzeti-Gazda-Hivatal

BÉTSBEN

MDCCCXV-ödik Esztendőben.

(Természethistória című 1815-ös munkájának első oldala.)

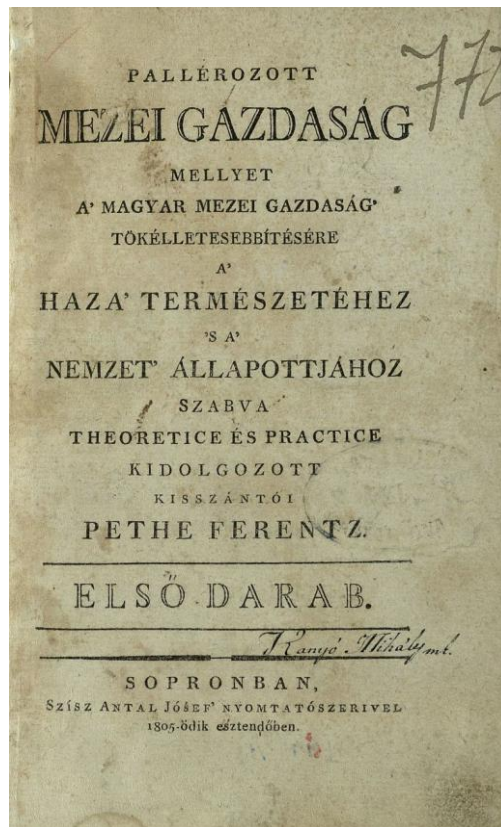

(Pethe Ferenc munkái már digitális könyvként is elérhetők.)

(Több híres magyar személyiség mellszobra látható a *Vajdahunyad Vár* körüli sétányon. Ezek közül 4 látható egyetlen, összekapcsolt képen: *Mitterpacher Lajos* - *Tessedik Sámuel* - *Nagyváthy János* - *Pethe Ferenc*.)

(Pethe Ferenc Pallérozott mezei gazdaság című művének első oldala, 1805.)

(A keszthelyi Georgikon egyetemi kollégiumát tiszteletből Pethe Ferencről nevezték el. A kollégiumban 400 fő elhelyezésére van lehetőség.)

(A 2011-ben felújított szilágysomlyói síremlék. Forrás: Gombásné Veres Zsuzsa, a Pethe Ferencről elnevezett iskola volt igazgatónöje.)

2. *A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek:*

- 3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat:***